

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ЗЕЛЕН ПАКТ В ТРАНСФОРМИРАНЕТО НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРАКТИКИ В БЪЛГАРИЯ

TRANSFORMING AGRICULTURAL PRACTICES IN BULGARIA THROUGH THE EUROPEAN GREEN DEAL

Станислава Александрова
Stanislava Aleksandrova

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
„St. Cyril and St. Methodius“ University of Veliko Turnovo

Abstract: The Green Strategy encompasses several sectors including climate, industry, agriculture, transport, innovation, environment, finance, and others. One of the key areas of the strategy is undoubtedly agriculture, playing a crucial role not only in the EU's food security but also in environmental conservation and rural areas. When it comes to Bulgaria, the agricultural sector is of paramount importance for the country's economic development and social stability. Only a portion of the challenges facing agriculture in our country are climate change and the limitation of natural resources. The set goals, however, may turn out to be detrimental to Bulgarian agriculture and lead many to bankruptcy. The balance between the capabilities of agricultural producers, adequate financing, and the implementation of measures for environmental conservation is crucial for the Strategy to function properly.

Keywords: green transformation, climate change, agriculture, European Green Deal

JEL: A10, Q10, Q50

ВЪВЕДЕНИЕ

Климатичните и екологични промени в световен план и в частност Европа, доведоха до създаването на амбициозната инициатива, наречена Европейски зелен пакт. Целта на тази стратегия е да промени начина на функциониране на икономиката на страните от ЕС, чрез преход към устойчив и ресурсоефективен начин на производство, като това да доведе до превръщане на Стария континент в климатично неутрален.

Зелената стратегия включва в себе си редица сектори сред които климат, индустрия, селско стопанство, транспорт, иновации, околна среда, финанси и др. Една от ключовите области на стратегията е селското стопанство, несъмнено играещо важна роля не само за продоволствената сигурност на ЕС, но и за опазване на околната среда и селските райони. Когато става въпрос за България, то селскостопанският сектор е от съществено значение за икономическото развитие и социалната стабилност на страната. Само част от предизвикателствата, пред които се изправя земеделието у нас, са изменението на климата и ограничеността на природните ресурси. Не малко са и земеделските производствени практики, които допринасят за неблагоприятното въздействие върху околната среда, като най-разпространени са замърсяване на почвата и водите, загуба на биоразнообразие и емисии на парникови газове. В тази връзка, Европейският зелен пакт се явява като възможност за трансформация на вече остарели, вредни практики и въвеждане на иновации, и насърчаване на устойчиви и екологично съобразни методи на работа в земеделието. Тези положителни процеси на трансформация обаче, се сблъскват с невъзможността за изпълнение от

заетите в агросектора и страховете им, че въвеждането на нарастващите изисквания за опазване на природата и климата водят до невъзможни инвестиции, по-малко производителност и затруднение на фермерите, което може да доведе и до фалит.

В настоящата статия се разглеждат проблемите свързани със сектор „Земеделие“ в България и наложените промени по отношение на климатичната независимост и опазване на околната среда от Европейската зелена сделка и могат ли наистина заетите в селскостопанския сектор да изпълнят изискванията в дадените срокове.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Стратегията „От фермата до трапезата“ – цели и ефективност върху сектора

В центъра на Зелената сделка е поставена стратегията „От фермата до трапезата“. Тя е фокусирана върху ефективността на целия процес по веригата – производство, доставка и консумация на храни. С всяка изминала година изискванията към заетите в сектор „Земеделие“ стават все повече – намаляване на емисиите на парникови газове, ограничаване на употребата на пестициди и антимикробни средства, намаляване на употребата на торове, разширяване на биологичното земеделие, защита на здравето на растенията и животните, подобряване на хуманното отношение към животните, възстановяване на биологичното разнообразие са само част от тях. За да се изпълнят всички тези изисквания от аграрния сектор е наложителна коренна промяна в добре познатите практики, като същите трябва да станат екологосъобразни. Въвеждането на новите методи в земеделието обаче не трябва да бъдат причина за негативна промяна и да засягат продоволствената сигурност на страната. Като част от ЕС страната ни изготви „Национална програма за действие за принос към изпълнение на целите на стратегията „От фермата до трапезата“. Тази програма има за цел да актуализира и подобри стратегическата рамка за управление в селското стопанство, в България до 2030 г. Положителен предвестник на успеваемостта на стратегията е, че през последните години в България се наблюдава засилен интерес към агроекологичните практики. Програмите на национално и европейско ниво за финансиране допринасят за това.

Цели на Стратегията:

- да осигури достатъчни количества питателна храна на достъпни цени в рамките на ограниченията на планетата (MAF,2023);
- да намали наполовина употребата на пестициди и торове и продажбата на антимикробни средства (MAF,2023);
- да увеличи площите, предназначени за биологично земеделие (MAF,2023);
- да насърчава по-устойчиво потребление на храните и здравословни начини на хранене (MAF,2023);
- да намали загубата и разхищението на храни (MAF,2023);
- да се бори с измамите с храни по веригата за доставки (MAF,2023);
- да подобри хуманното отношение към животните(MAF,2023).

Още с представянето на целите голяма част от заетите в сектора в България и Европа, работейки всеки ден на терен и сблъсквайки се с действителността, реагираха отрицателно на част от тях. Невъзможността за постигането им и то със скорошни крайни срокове се базира на високите инвестиции, които трябва да бъдат генерирани в стопанствата им и липсата на достатъчна помощ на национално и европейско ниво. Дρασичната редукция при използването на пестициди ще повлияе на количеството и качеството на произведената продукция, а това ще доведе до сериозни загуби за производителите. След известен натиск от фермерите в цяла Европа, целите на Стратегията започнаха да се променят и/или да „изпадат“. Не стартирани изначално останаха рамковият закон за устойчиви продоволствени системи, преразглеждането на съществуващото законодателство за хуманното отношение към животните, като в тази връзка промени бяха извършени единствено относно транспортирането на животните и уредбата за етикетирание във връзка с устойчивостта (MAF,2023).

Докато се говори за борбата с климатичните промени се появиха и данните от „Плана за възстановяване на България“, които показват, че сектор „Селско стопанство“ допринася за 10,69%

от общата сума на емисиите на парникови газове (MAF,2023). Като в доклада е отбелязано, че тези цифри са резултатът от дейността за производство и преработка на земеделска продукция, торенето на почвите, както и третирането на животинските отпадъци. Секторът е най-големият производител на диазотен оксид с 87% от емисиите за страната (IAOS,2023). Тези високи стойности са следствие на неустойчива употреба на минерални торове и управление и третиране на оборски тор. Спешните мерки, които страната трябва да вземе се налагат и от смущаващи данни, които след тригодишен спад на парниковите газове, следствие на земеделска дейност показват покачване в нивата и достигане тяхното равнище от 2013 г. Емисиите от диазотен оксид от обработваемите земи са най-значителни, техният дял през 2019 г. е 64,7%. Една от най-лошите практики у нас е изгарянето на стърнищата и макар, че този казус е уреден в Закон за опазване на земеделската земя, то тази дейност съществува все още и е източник на количества парникови газове. Общите емисии от сектора, като CO₂ намаляват с 0,17% спрямо 2018 г. Намаляването на емисиите в сектора за периода 1988–2019 г. е пряко следствие от общия спад на селскостопанската дейност (IAOS,2023).

Според данни на Министерство на земеделието емисиите от животновъдна дейност намаляват като причината е не в подобрения при отглеждането им, а в намаляване на броя на селскостопанските животни. Прекомерното използване на синтетични препарати, химически торове за растителна защита и борба с вредителите намалява биологичното разнообразие. Липсата на информираност в областта на опазване на околната среда и екосистемите често са причина за унищожение на ценни местообитания при премахване на храсти и дървета. Проблем за екосистемите се явява и цялостното разораване на ливади и пасища от собственици и ползватели на земите. Тези и още много причини налагат по-добрата осведоменост в селските райони за щетите, които се нанасят върху околната среда от земеделската дейност.

2. Биологично производство и мястото му в България

Втората важна стратегия в Европейския зелен пакт е биологичното земеделие или Стратегия за биоразнообразието. Целта ѝ е насърчаването на земеделските производители да прилагат екологични методи и практики за опазване на биологичното разнообразие и увеличаване на биологичните обработваеми земи. Във връзка със Зеления пакт и стратегиите, Европейската комисия (ЕК) разработи План за развитието на биологичното производство до 2030 г., който постави основната цел на ЕС за нарастване на биологичните площи, като се приема, че до 2030 г. най-малко 25% от земеделската земя на ЕС следва да бъде обработвана по правилата на биологичното земеделие (MAF.2023).

Биологичното производство в България е трудоемък път, който отказва мнозина да преминат към него. Според данни от Министерство на земеделието и храните, България е лидер сред страните в ЕС по отглеждане на био пчелни семейства, а броят на животните отглеждани биологично расте. Сред позитивните страни в „Националния план за развитие на биологичното производство до 2030 г.“ са отбелязани още малкият брой идентифицирани проби с остатъчни количества от антибиотици в храни от животински произход, подходящият климат и почва за отглеждане на биологично, добрата организираност и браншовите организации в сектора, както и това че страната ни е най-големият производител на биологично розово и лавандулово масло в света и др (MAF.2023). Но биологичното производство у нас има и много слаби страни като все по-голямата употреба на продукти за растителна защита, по-голяма употреба на азотно торове и ниски средни добиви, сравнени с конвенционално земеделие на ЕС.

Биологичното земеделие у нас е не добре развито, макар че то е по-интересно за младите хора от традиционното. Отчита се, че финансовите стимули или субсидиите са не рядко основен мотив за създаване на стопанство.

Растящите изисквания към земеделските производители и честите законови промени, поставят заетите в био производството в неудобна ситуация. От 2022 г. Общността наложи нови правила, което допълнително оскъпява продукцията и създава затруднения пред био сектора. В страната има ръст на вносните био храни, поради по-ниската цена, така родните био храни имат

абсолютна неспособност за конкуренция с вноса. Недоверието на хората в етикета „био“, както и лошата логистика допринасят към не доброто състояние на сектора.

Към момента в страната 1,7% са биологичните площи от общата използвана земеделска земя. Тенденцията е, че сертифицираните площи намаляват. А относно изпълнението на Стратегията за биоразнообразието, страната е заложила в Националния план 10% биологични площи до 2030г.(MAF,2023)

Изводи от успеваемостта на целите от двете стратегии до първото тримесечие на 2024 г:

- Да намали наполовина употребата на пестициди и торове и продажбата на антимикробни средства;

- Намаляване на използването на торове с 20%;
- Намаляване с 50% на общата употреба на химически и 50% на опасни пестициди;
- Проектът на регламента не получи подкрепа в ЕС и в Европейския парламент;
- Европейската комисия оттегли проекта след недоволство от страна на земеделските производители.

- За продажбата на антимикробни средства:

- Допринасяне за плана за действие „Едно здраве“ срещу антимикробната резистентност;
- С 50% по-малко продажби на антимикробни препарати за животни;
- Създаване на национален план за борба с АМР;
- През 2023 г. страните-членки са задължени да предоставят данни за продажба и използване на антимикробни средства.

- Да увеличи площите, предназначени за биологично земеделие

- Създаване на национални планове за биологично земеделие;
- Насърчаване на биологичното земеделие като същите биват включени в Стратегическите

планове на ОСП;

- Минимум 25% от площите да са под биологично земеделие.

- Да намали загубата и разхищението на храни

- Загубите на хранителни вещества да се понижат с поне 50%;
- План за действие за по-добро управление (все още не е приет);
- Национален план;
- Включване в интервенции в Стратегическия план на ОСП.

Останалите цели съдържащи – рамковия закон за устойчиви продоволствени системи и уредбата за етикетиране във връзка с устойчивостта не се стартираха, а преразглеждането на съществуващото законодателство за хуманното отношение към животните се промени в частта за транспортиране на животните.

Заклучение

Стратегията от „Фермата до трапезата“ и „Стратегията за биоразнообразието“ съдържат цели с огромна важност за съществуването на планетата ни. Промените в климата, засушаването, губенето на сезони, замърсяването на водите и почвата, продоволствената сигурност и още много проблеми стоят на дневен ред пред България, Европа и света. В тези стратегии са заложили големи амбиции, които се сблъскват с ежедневната работа и оцеляване на стотици земеделски стопани. Зелената сделка и целите ѝ правят неконкурентноспособна страната и всички страни от ЕС спрямо страните извън ЕС. Високите и непостижими цели, заложили в Зелената сделка доведоха до забавяне в прилагането на основните стратегии още на ниво ЕС. Екологичните амбиции ще доведат европейското земеделие до пълен крах, това предполага задълбочен анализ и работа от ЕК, за да предпази европейското земеделие и заетите в сектора.

В България съществуват редица лоши и остри земеделски практики, които влияят негативно на околната среда, водите, почвите, климата и екосистемите. Създаването на информационни кампании в селските райони и обучения на заетите в агросектора би бил добър старт за отстраняването им. Новите технологии и цифровизацията в стопанствата са задължителни компоненти за осъвременяване на българското земеделие.

REFERENCES:

1. **Commission, E, 2020.** “How the future CAP will contribute to the EU Green Deal”, viewed 11 March 2024 <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/865557/factsheet_cap_contribution_green_deal_en>.
2. **Commission, E, 2023.** “Climate change”, viewed 13 March 2024 < https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/topics/climate-change_en>.
3. **Commission, E, 2023.** “European Green Deal”, viewed 10 March 2024 < https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en>.
4. **IAOS, 2023.** “Quality of the atmospheric air”, Sofia. (in Bulgarian)
5. **Commission, E, 2020.** “From Farm to Fork Strategy: Action Plan Draft. Brussels”.
6. **MAF, 2023.** “National Action Program to Contribute to the Implementation of the “From Farm to Fork” Strategy by 2030”. Sofia. (in Bulgarian)
7. **MAF, 2023.** “National Plan for the Development of Organic Production by 2030”. Sofia. (in Bulgarian)
8. **MAF, 2023.** “Strategic Plan for the Development of Agriculture and Rural Areas of the Republic of Bulgaria for the Period 2023-2027”. Sofia. (in Bulgarian)
9. **MAF, 2023.** “Strategic Plan for the Development of Agriculture and Rural Areas of the Republic of Bulgaria for the Period 2023-2027”. Sofia. (in Bulgarian)
10. **MAF, 2023.** “National Action Plan for Sustainable Pesticide Use in the Republic of Bulgaria”. Sofia. (in Bulgarian)

За контакти:

Станислава Александрова, докторант
Служебен адрес: Велико Търново 5000, ул. Арх. Георги Козаров, № 1
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, Стопански факултет
Катедра „Икономическа теория и международни икономически отношения“
Ел. поща: D1339@sd.uni-vt.bg
